

BLAGO IGNACA KRISTIJANOVIĆA DAROVANO ČITATELJIMA
(Štebih Golub, Barbara; Filipić, Lobel (ur.). 2024. *Kristijanovićev gazofilacij*
I i II. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.)

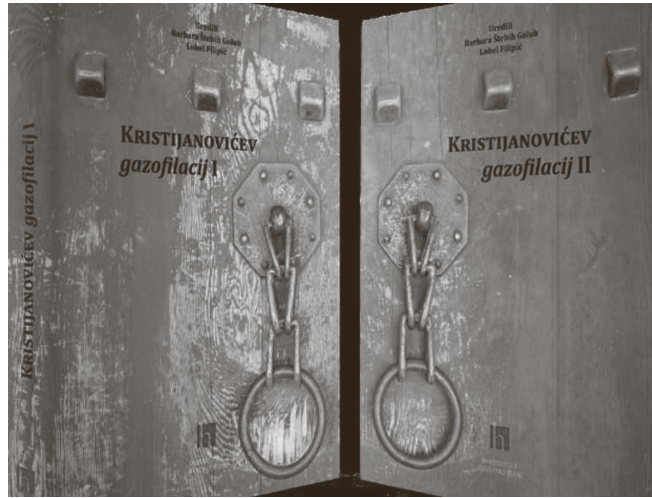
Ignac Kristijanović (1796. – 1884.) bio je istaknuta ličnost svojega vremena, obnašao je mnoge visoke i važne crkvene i svjetovne dužnosti, a stvarao je u vrijeme kad su i kajkavski književni jezik i njime pisana književnost bili na vrhuncu. Njegov je bogat i raznovrstan opus nastajao u razdoblju od gotovo pola stoljeća, i to u vrijeme prijelomno za formiranje jedinstvenoga hrvatskoga standardnog jezika štokavske osnove. Autor je gramatike kajkavskoga književnog jezika i posljednji borac za hrvatski kajkavski književni jezik i kajkavsku grafiju. Unatoč ulozi koju je Kristijanović imao u 19. stoljeću, njegov rad nije bio sustavno istražen, što se ispravilo izdanjem *Kristijanovićev gazofilacij I i II* te Kristijanovića postavilo na mjesto koje mu zaslužno pripada u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Djelo je rezultat rada na projektu *Ignac Kristijanović – zaboravljeni dragulj kajkavskoga književnog jezika*, čija je voditeljica bila dr. sc. Barbara Štebih Golub, koja nije samo jedna od urednica ovih knjiga nego i autorica pojedinih njihovih sastavnica. Dvosvezačno izdanje objavio je Institut za hrvatski jezik 2024. godine. Već sam naziv projekta upućuje na to da je riječ o za jezik i kulturu važnoj osobi kojoj dotad nije pristupljeno s primjerenom pozornosti. Cilj je projekta stoga bio sveobuhvatno istražiti život i djelovanje Ignaca Kristijanovića iz perspektiva

različitih znanstvenih disciplina te prikupljene informacije pretočiti u dvosvezačno izdanje.*

Prvi svezak sadržava uvodne riječi urednice Barbare Štebih Golub, transkripcijska načela, popis izvora s kraticama, priloge za bibliografiju Ignaca Kristijanovića te osam studija u kojima se Kristijanovićevu životu i radu pristupa iz različitih pogleda, multidisciplinarno, odnosno od društvenopovijesnoga okvira njegova djelovanja, preko povijesosociolingvističke i jezične analize njegovih djela na svim razinama i istraživanja njegove biografije, do analize *Danice zagrebečke*.

Studija Ljiljane Dobrovšak *Povijesne i političke prilike u Banskoj Hrvatskoj i Đurđevačkoj pukovnji u vrijeme djelovanja Ignaca Kristijanovića (1796. – 1884.)*, u kojoj se zaključuje da je glavni prioritet hrvatskih političkih snaga bio obnova teritorijalne cjelovitosti hrvatskih zemalja, rješavanje državno-pravnoga odnosa s Austrijom i Ugarskom, integracija Hrvatske i hrvatskoga naroda priznavanjem hrvatske nacije, unapređenje hrvatske kulture i borba za hrvatski jezik. Iz Kristijanovićeve je životopisa vidljivo da se politički nije angažirao, ali da su društvene, političke i vjerske promjene utjecale na njegovu svećeničku karijeru jer je nakon uzdignuća Zagrebačke biskupije u nadbiskupiju premješten iz bilogorske župe u Zagreb.

* Dvoknjžje *Kristijanovićev Gazofilacij I-II* predstavljeno je na Tribini Kajkavskoga spravišća 24. 10. 2024. – u kojoj su sudjelovale znanstvenice dr. sc. Marijana Horvat, dr. sc. Bojana Schubert i dr. sc. Barbara Štebih Golub; voditelj: izv. prof. dr. sc. Boris Beck.

Naslovnice dvosvezačnog izdanja *Kristijanovićeve gazofilacije I i II*

Kristian Novak u *Nacrtu za jezičnu biografiju Ignaca Kristijanovića* navodi, među ostalim, da je Kristijanović bio aktivan promicatelj kajkavskoga književnog jezika i autor normativnih priručnika o njemu, i to u vrijeme kad je jezična koncepcija iliraca prevladala na nacionalnoj sceni. Iako je naposljetku prihvatio novi slovoпись i time se priklonio koncepciji protiv koje je javno argumentirano istupao, do kraja je svojega života objavljivao tekstove na kajkavskom književnom jeziku, dok nije poznato ni jedno njegovo djelo na ilirskoj štokavštini. Drugi su važni jezici njegova djelovanja bili njemački i latinski.

Suzana Coha autorica je teksta *Pozicija Ignaca Kristijanovića i Danice zagrebečke u razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda*, u kojemu se kaže da se preporodno razdoblje hrvatske književne, kulturne i političke povijesti znakovito preklapa s razdobljem izlaženja Kristijanovićeve kalendara *Danica zagrebečka*. Zaključuje da je o značenju Kristijanovićeve *Danice* u povijesti nacionalne književnosti i kulture moguće zaključivati samo imajući u vidu njezinu pretpreporodnu kalendarsku tradiciju, preporodni kontekst u kojemu je ta publikacija bila objavljivana, kao i cjelinu tzv. novije hrvatske književnosti i kulture, a nipošto izvan njih.

Danica zagrebečka tema je i studije Josipe Tomašić naslovljene *Ignac Kristijanović i Danica zagrebečka u kontekstu pučke književnosti*. Autorica u početnom poglavlju definira pučku književnost i analizira njezinu ulogu u 19. stoljeću. *Danica zagrebečka* uz praktične savjete i pouke iz gospodarstva, poljodjelstva, narodne medicine i sl., donosi i raznovrsne književne tekstove. Književni su sadržaji u kasnijim godištim (od 1841., a naglašeno od 1845.), uz usmenoknjiževnu građu te kraće šaljive pripovijetke koje se kontinuirano objavljuju, uključivali i narativno složenije tekstove koji su bili duži, upotpunjeni opsežnim bilješkama, često naglašeno moralno-didaktični. U kasnijim godištim raste broj tekstova religiozne tematike i književni dio *Danice* pokrivaju uglavnom biblijski sadržaji.

Diana Stolac u svojem tekstu *Kristijanovićeve prirodnoznanstveni prilozi u Danici* spominje da su kalendari, kao važna poučna i zabavna literatura za puk, bili kajkavska tradicija te da se Kristijanovićeve *Danica* koncepcijom nastavljala na starije kajkavske kalendare, ali da ih je nadmašila kvalitetom. *Danica* na početku donosi niz podataka, od rodoslova u prvim godištim do jednogodišnjih kalendara u kasnijima, a potom slijede različiti tekstovi koje bi čovjek rado čitao tijekom određene godine.

U svim su *Danicama*, primjerice, gospodarske pouke i poljodjelski savjeti, potom medicinski (liječnički, ali više ljekarnički) savjeti vezani uz ljude i uz domaće životinje jer je gospodarski status obitelji uvelike ovisio o zdravlju životinja jer su bolesti domaćih životinja mogle bitno poremetiti životne prilike, stoga ih se vrlo ozbiljno shvaćalo i tražio se lijek.

Jasmina Lukec autorica je priloga *Lirska dionica Kristijanovićeve opusa (s osvrtom na Danicu zagrebečku, Pesme za horvatski puk i Zlati oltar)*, koja u uvodnome dijelu napominje da iako se hrvatska književnost od 1830-ih do modernističkih tendencija s kraja stoljeća uvriježila tumačiti gotovo isključivo s obzirom na njezinu dionicu napisanu na štokavskome, pozornosti je vrijedan i korpus kajkavske književne kulture. Najvažniji je predstavnik te književnosti upravo Ignac Kristijanović, čiji je rad bio popularan kod čitateljske publike iz svih slojeva kajkavskih dijelova preporodne i postpreporodne Hrvatske. Njegova je *Danica zagrebečka* služila za opismenjivanje nepismena puka, a istodobno i za zadržavanje onih malobrojnih pismenih koji su, s nacionalnoga gledišta, bili u neprestanoj opasnosti da se odreknu domaće književne produkcije i prepuste privlačnijoj i bogatijoj njemačkoj literaturi. Kristijanovićevo je uključivanje pobožnih pučkih popijevki i jedan molitvenik stoga dokaz njegove brige za vjerski odgoj puka, koji je te pjesme izvodio u crkvama kajkavskoga područja tijekom druge polovice 19. stoljeća.

Maja Znika Marion u prilogu *Svetačke legende Ignaca Kristijanovića* zaključuje da su Kristijanovićeve svetačke legende tipičan primjer svojega žanra koji je u Kristijanovića djelomično osuvremenjen i dorađen po ukusu i potrebama autorove publike. Njegova je važna odlika to što u okvirima žanra katkad pronalazi prostor za nov, tradiciji nepoznat senzibilitet te donosi obilje primjera iz svih vidova života: njegovi recipijenti mogu pronaći idealizirane *pelde*, ali i sasvim svakodnevne *egžemplume*. Kristijanović time potvrđuje svoju iznimnu načitanost, ali i svoj interes za rad sa živom kajkavskom riječju, ostavljajući nam njezin lijep i majstorski sastavljen epilog.

Barbara Štebih Golub u prilogu *Stabilnost i varijabilost u Kristijanovićevo opusu* analizira i usustavljuje Kristijanovićeve jezična obilježja te zaključuje da je tijekom vremena Kristijanovićeve jezični uzus doživio tek manje promjene. Najzamjetnija je ona na grafijskoj razini, kojom se prihvaćanjem novoga slovpisa u najvećemu stupnju približio ilirskoj jezičnoj koncepciji. Kako upravo u brojevima *Danice* tiskanima gajicom objavljuje svoje programatske članke *Nekaj o horvatskem jeziku* i *Jošče nekaj o horvatskem jeziku*, razvidno je da prihvaćanje slovpisa nije značilo i prihvaćanje novoga književnog jezika. Mijene na ostalim jezičnim razinama pokazuju da je u svojim kasnijim tekstovima, osobito u djelima čijim je bio priređivačem, u slučaju supostojanja književnokajkavskih varijabla nerijetko birao onu zajedničku sa štokavskim, ali da se pri takvom odabiru nije vodio namjerom da svoj jezik približi ilirskoj koncepciji već uzusom svojega vremena.

Prvi svezak završava iscrpnim *Prilozima za bibliografiju Ignaca Kristijanovića* Sonje Martinić. Bibliografskim jedinicama obuhvaćeni su opći referentni izvori, prilozi u pregledima povijesti hrvatske književnosti, priručnicima, leksikografskim izdanjima, tekstovima književnopovijesne, teorijske, komparativne, stilističke naravi, filološkim studijama, kritičkim osvrtima, uvodnim prikazima, izložbenim katalogima, prilozima u časopisnim i novinskim publikacijama.

Drugi svezak sadržava opsežnu studiju Barbare Štebih Golub, u kojoj se Kristijanovićeve jezik analizira na svim jezičnim razinama i istodobno kontekstualizira u onodobni jezični krajolik i jezičnopolitička previranja, te čitanju s transkribiranim odabranim ulomcima iz Kristijanovićeve djela. Jasmina Lukec transkribirala je liriku, a Barbara Štebih Golub ostale tekstove u čitanci.

Na temelju rečenoga nameće se zaključak da je ovo djelo ponajprije namijenjeno stručnoj javnosti, posebice jezikoslovcima čiji je uži interes povijest hrvatskoga jezika, kao i znanstvenicima drugih područja (povjesničarima, kulturolozima, etnologima, antropolozima, teolozima). Međutim, ono može biti uvelike zanimljivo široj

javnosti, svima onima koji pokazuju zanimanje za stariju hrvatsku književnost i kajkavski književni jezik, ali i za hrvatske kulturne sadržaje uopće, odnosno svima onima koji se zanimaju za hrvatski jezik i njegovu povijest te svim ljubiteljima kajkavske riječi, čemu svakako pridonose tekstovi u čitanci.

Autori i urednici zaslužuju sve pohvale za svoj trud, marljiva istraživanja, propitivanja, sveobuhvatne analize, spoznaje do kojih su došli, ali prije svega zbog ljubavi prema poslu kojim se bave jer bez te ljubavi knjiga ne bi bila takva kakva jest.

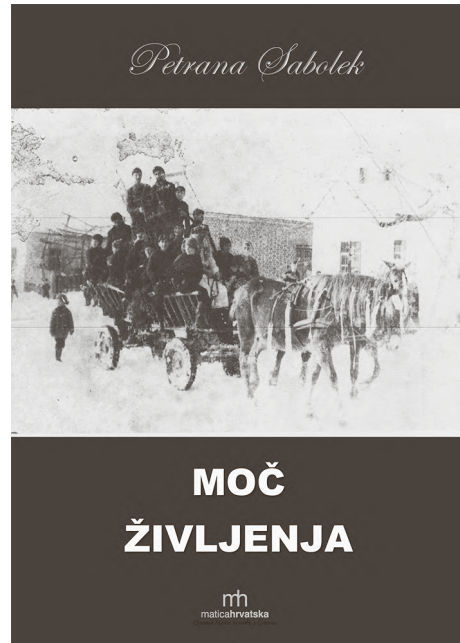
Marijana Horvat

U POVODU ROMANSIRANIH PRIPOVIJESTI MOČ ŽIVLJENJA PETRANE SABOLEK

(Knjižnica Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu, knj. 119; fotografije -
Vilko Šercer, 2024.)

Nobelovac Josif Brodski za jezik je rekao: *stariji je od svakog državnog uređenja, stoga će jezik uvijek nadživjeti historiju.* Formulirao nam je Иосиф Александрович Бродский iskustvo što ga imamo kad se upuštamo iščitavati "Moč življenja" Petrane Sabolek. Latimo se te romanisane pripovijesti i – „brodskijevski“ rečeno, neovisno o aktualnom žigu vremena - u razgovoru smo s pretečama, u jeziku smo s nama samima prethodnima. Naoko disperziranu teksturu romana (autorica navodi "... stanovitu tipološku neodređenost, nije autobiografija, nije klasični povijesni prikaz, nije priča radi priče...") kontrolirano, smisleno i linearno na okupu drži *dijalekt međimurskog donjokraljevečkog idioma*, koji do ove knjige nije imao stilsko-formalnu refleksiju u zahtjevnijoj inačici proznoga žanra (susretalo ga se kod nekih spisatelja, pa i u prethodnim knjigama - "Scvrto življenje", "Kipeci bogečki" - Petrane Sabolek, u kraćim pjesničkim te iskaznim oblicima). Literarno-izvedbeni, konceptualni, značenjski okvir ove knjige jest jezik, predstavljen u obliku sinteze. A sinteza je vida i uvida. Prošlost i sadašnjost života koji se u toj jezičnoj sintezi (raz)otkrivaju i sabiru nisu samo ključarice značenja i razloga ove knjige, autoričine poetikalnosti, nego zapravo bez zadržke uputa mehanizmu čitanja. Jer u čitanju je čovjek aktivan, um stvara mentalne slike, razina imaginacije je najviše kongestije. Posebno kad čitanje ide knjigom (ne monitorom ili Kindleom), tim listavim predmetom autentične težine koji forsira na taktilno involviranje micanjem stranica – konstruirajući i mentalnu reprezentaciju

teksta jednako kao što se čini za fizički prostor. I nije čudno da *branje* (čitanje) i *bračanje* (okretanje) imaju blisku međimursku donjokraljevečku dijalektalnu jezičnu derivaciju. Čitanje tim jezikom i jest okretanje prošlom (*nepozabljnim zgodovinami*), razasutom kronološkom/povijesnom materijalu ponuđenom umjetničkom oku, srcu, emociji da i makar zadnju sporadič-

Petrana Sabolek, „Moč življenja“ – naslovnica